

מלאכת סופר

עלוף לענייני הסתיים

דבר העורך

לבטים והרגשות מהיום יום.

הנה אנחנו בקד'ש עיר קצה גבולך, עומדים אנו בחודש אלול תחילת הימים הנוראים אשר קרבים לפתחנו, וכידוע בחודש זה אנשים מפששים במעשיהם לתקנם, והרבה מאחינו בניי בודקים הסת"ם שלהם בימים אלו, אבל באמת עם ישראל קדושים וכבר מחודש תמוז שידועים הר"ת שלו שהם ז'מני תשובה מ'ממששים ו'באים הרגשנו את התזוזה שיש בריבוי בדיקות סת"ם. וראיתי לנכון להביא קיצור הדברים מדברי הרב שבט הלוי (ח"ז סי' ב') שדן שם בארוכה בקדושת סת"ם וצורך בדיקתם והדברים מתאימים ממש לזמנינו וז"ל: והדבר פשוט דכל מציאות קדושת סת"ם חל אך ורק בתנאי שנכתבו כהלכתן, ובקדושה וטהרה, ונעשו ככל אשר נצטוינו וכו' ורק אז בכוחם לפעול גדולות ונצורות בסגולת חמדתן להמשיך השראת הקדושה לעמנו הקדוש, לאריכות ימים ולשמירת בתי ישראל, ולא סתו"ם פסולים שאינם בגדר ס"ת ואינם בגדר תפילין ומזוזות וכו' **אלא עוד גרוע דתו"מ פסולים הם עצמם מהיום סכנה רחמנא ליצלן למשתמשים בהם, וסמוכין לזה מצאתי באו"ז וכו'.** ולעניין חובת ההגהה כותב שם להלכה א. ס"ת חובה לבדוק לפחות פ"א אחר כתיבת הסופר וללא זה א"א לקרות בו שהוא בחזקת מוטעה. ב. תו"מ מעיקר הדים אינם חייבים בהגהה, אבל ע"פ המצב של היום שהרבה מהסופרים אינם מוחזקים ליראי השם לכן גם חובת בדיקתם היא כס"ת. ומוסיף שהיום בימינו אין את חזקת רוב המצויין אצל כתיבה מומחין הן. ג. (ז"ל) ועוד למדתי מן הנסיון הרב, שגם תו"מ שיצאו מבית ת"ח ויר"א, וגם אפי' עברו הגהה פעמים ושלוש כנהוג, נמצאו לפעמים חסרים ויתרים, עד שפשוט תסמרנה שערות ראש מההתרשלות שתמצאנה בשטח זה, ועיני ראו ולא זר כבר מאות תו"מ בכתיבה יפה ואותיות כהלכה אבל נלקו בחסר ויתר לפעמים תיבות שלימות ובעליהם בוכים על מר גורלם שבמשך שנים היו קרקפתא דלא מנחי תפילין. עכ"ל.

בברכה, חיים סיבוני.

טוב לדעת

שאלות אקטואליות בענייני סת"ם ומצוותם.

בעזרהי'ת נפתח במדור זה סדרה שתיועד לקוני הסת"ם אשר אין להם שיג ושיח במונחים של הלכות הסת"ם וענפיהם ואינם יודעים מה לבקש ומה משמעות "ההידורים" שהמוכר "מוכר" להם.

והפעם ניתן הקדמה וצוהר למושגים הכלליים בתחום ובעזרהי'ת הלוח ילך בעלונים הבאים ונבאר דבר דבור על אופניו עם דברי הפוסקים בכל עניין ועניין.

ראשית נכיר את המושגים הבסיסיים של בתי התפילין שהרי אין לדיין אלא מה שענינו רואות, והקונה שבא לקנות אינו מכיר את כשרות הכתיבה ויופיה אלא רק מתבונן בבתי התפילין. (ולכן יש סוחרים שאינם מקפידים כלל על רמת כתיבה נאותה אבל על בתי התפילין והרצועות הם מקפידים ביותר משום שזה מה שעומד מול הלקוח)

יש בכללות ד' סוגי בתים בשוק הקרויים: א. פשוטים. ב. פשוטים מהודרים. ג. בהמה דקה. ד. בהמה גסה.

וביאר דבריהם:

א. פשוטים- הם בתי תפילין העשויים מהרבה עורות שהדביקום זה לזה ויצרו מהם צורת בית.

ב. פשוטים מהודרים- מדובר בעור אחד שחתכו אותו בצורה כזו שאחר כך אפשר לקפל בכמה מקומות ולהשים דבק וליצור ממנו בית, לבית זה יש עדיפות על הראשון שעשוי מעור אחד.

ג. בהמה דקה- אלו בתים מבהמה דקה שהעור הוא שלם ויצרו ממנו צורת בית ללא השתמשות בדבק. וע"פ רוב בבית זה יוצרים את הבית לבד ואת התיטורא (החלק התחתון של הבית) לבד ומכניסים את הבית לתוך התיטורא.

ד. בהמה גסה- אלו הבתים הכי נפוצים בשוק היראים שהם בנויים כבית של בהמה דקה שזה עור אחד שממנו בונים את הבית ללא דבק כלל ובדו"כ נהוג היום לעשות בית זה מקשה אחת הבית והתיטורא מעור אחד ולא שתי עורות שמכניסים אחד בשני.

ובעזרהי'ת בעלוף הבא נכנס לכשרות בתים אלו.

הלכה למעשה

מתוך קונטרס "מלאכת סופר".

דיני נקבים:

- ג. נקב שאינו נראה בהסתכלות רגילה אלא רק ע"י הבטה בשמש אינו נקב, וכשר. ¹ ואפי' ע"י הבטה בשמש נראית כל האות חלוקה כשר, ² וראוי לתקנו כגון להדביק טלאי ולמלאות הנקב. או שייגרר סביב הנקב לעשות האות מוק"ג. (קס"ה) וה"ה לזכוכית מגדלת שאין לפסוק כמותה בין להקל ובין להחמיר כזשה היפך הראייה בעין רגילה דאין לדיין אלא מה שענינו רואות ותפקיד המגדלת רק לאמת ולברר את ראיית העין ולא ניתנה תורה למלאכי השרת. ³
- ד. אם יש נקב ורוצה לסותמו ע"י שיכתוב בדיו עבה, או ע"י שיכתוב ויחכה שיתייבש ושו"פ יכתוב, לכתחילה אין לעשות כן ואם עשה כן כשר. ⁴ ועכ"פ נראה שכ"ז כשכותב בדיו רגיל ורוצה בגלל הנקב לכתוב בדיו עבה מהרגיל אבל אם כותב בדיו דליל ורוצה לכתוב בגלל הנקב בדיו רגיל ועי"ז יסתם או שבדיו דליל יכתוב ויחכה שיתייבש ושו"פ יכתוב שכאשר אם זה היה בדיו רגיל היה נסתם מיד שכשר אף לכתחילה. ⁵

מקורות וביאורים

שכותב שאם הקולמוס הרגיש בנקב פסול אפי' נסתם מחמת שהדיו עבה. ובלשכה"ס (ס"ז ס"ד) כתב על דברי הפמ"ג שבזמן הגמ' הדיו היה עבה משלנו וא"כ מהני שנשים גומא. ויש להוסיף שמרש"י מבואר שהפסול מדין כתיבה תמה וה"נ היא כתיבה תמה. ובדע"ק (ו) הביא לדברי הפמ"ג, וכתב שדבריו צ"ע דהרי השתא אין נקב ומאי נפ"מ באיזה דיו, וראה שאח"כ (ס"ז) כותב להסתפק אם משערים בדיו שנכתב כל הספר או דווקא בדיו של אותו מקום. וכבר עמד ע"ז במק"מ (ל"ה) וכתב לבאר שכשהדיו סותם את הנקב ודאי מתייחסים לאותו מקום ובוזה כתב שאפי' דיו עם גומא כשר, אבל מה שאח"כ הסתפק מדובר בנקב שליד האות שלא נסתם ובוזה מסתפק האם משערים נקב זה שיכול להסתם דווקא ע"י הדיו של רוב הספר ובוזה אין לו דין נקב או שאפשר לשער אפי' בדיו עבה ובוזה כבר נחשיב את הנקב כאינו. (ולכא"ו יש להעיר דהדע"ק עצמו כותב שנקב כזה ליד האות כיון שסכ"ס לא נסתם פסול והביא ראייה מדיבוק אותיות, וא"כ מה חוקר באיזה דיו נשער להכשיר.) וכ"כ במשנה"ס (י"א) להכשיר. וראה שם (ביאור"ס ד"ה עוברת) שדוחה דברי הב"ח והמלא"ש שמצריכים שהנקב לא יהיה נרגש בקולמוס. ודפח"ח.

5 כ"נ ע"פ הביה"ל (סט"ו ד"ה מלא או"ק) שדן בשיעור או"ק שאף בכתיבה עבה מהני אם נשאר במלא אות קטנה לפי כתיבה בינונית. ואף שהחזו"א דחאו שא"א לדעת מאי כתיבה בינונית עכ"פ בדיו רגיל ודאי שאפשר לדעת, משום שדרך הסופרים לכתוב בדיו ממוצע שלא יזרום מידי וישפך ולא יהיה עבה מידי ויעכב את מהירות הכתיבה.

1 כ"כ הב"ח (ס"ק י) וכ"ה במ"א (ס"ק ט"ו) ובשכה"ג והובאו בבה"ט (י"ז) וכ"כ בעט"ו. והט"ז (ס"ק ז) חולק ע"ז וכן בקס"ה (ז' ב') כותב להחמיר. ובלבושי שרד כתב לבאר מח' דלמ"א כיון שבשעת כתיבה כשהדיו לח הנקב סתום אף שמיד כשמתייבש נופל הדיו וניכר הנקב כשר, אבל לט"ז כיון שודאי נופל כשמתייבש לא חשיב כנכתב בכשרות, אבל אם כשמתייבש הדיו נשאר סתום אף שאח"כ יכול ליפול כשר גם להט"ו, ובמק"מ (ל"ג) דוחה דבריו, ומפרש שמח' שאפי' כשהדיו לח ניכר הנקב מכשיר המ"א דנקב שניכר רק כנגד השמש אינו נקב, כיון שדרך קריאתו לא ניכר הנקב לא הקפידה תורה בכך. וכ"פ בא"ר (כ') ובדע"ק (ו) ומלא"ש (ז' ג' בחכמה) ומ"ב (ל"ב), אבל בקו"י (מ"ד) מביא לאמת ליעקב שמכשיר בדיעבד וכותב שכן יש לנהוג שלא יכתוב על שום נקב בענין שיראה כנגד השמש אחרי כתיבה.

2 ראה מש"כ בהערה לעיל, וכ"פ במשנה"ס (ס"ק י"ב) שאפי' נחלק האות לב' בנקב שאינו ניכר אלא כנגד השמש כשר. וכמש"כ המק"מ וביה"ל הנ"ל. וכשהאות פסוקה בגופה ואין נקב שם וההפסק ניכר רק כנגד השמש בדע"ק (ו) כותב שלכו"ע כשר, וצ"ע מה החי' ביניהם, ואף שמביא ראייה ממה שכל המזוזות אם נכופפם נראה פיסוקים באותיות, דילמא לט"ז אה"נ שיהיה פסול. וצ"ע.

3 ראה ביר"ש (ח"א פ"ט הט"ו) וכ"פ ביחוד"ח (ח"ו סי' מ"ז) וראה בביאור"ס (סי' ז' ד"ה שלא תדבק).

4 בפמ"ג (א"א ט"ז) כתב שאם יש נקב ורוצה לכתוב בדיו עבה עם "גומא" לא מועיל, וכ"נ דעת הב"ח (י') שהצריך שהקולמוס לא ירגיש בנקב, וכ"ה במלא"ש (סי' ז' ס"ג)

משנת הסופרים

הנהגות לסופר. מאת הרב שי מנדלאוי שליט"א, מו"ץ בבית ההוראה "יד רפאל".

- כה. אם כתב אדם ספר יפה וכתב דף שאינו כל כך יפה כמו שאר הדפין, אף על פי שאין בו טעות אם חפץ יסיר הדף ויגנוז ויכתוב אחר יפה ואין לומר שעובר משום בל תשחית שהלא לכך נאמר (שמות ט"ו ב') זה אלי ואנוהו. וכן מלך פורץ גדר שנאמר (מיכה ב' י"ג) עלה הפורץ לפניהם וכתוב (שם) ויעבור מלכם לפניהם. (ספר חסידים סי' תתע"ט)
- כו. סופר שנפלו לו מזוזות י"א שצריך להתענות, או לפדות סעודתו בצדקה. (מהרש"ם סי' רצ"ד) וי"א שא"צ להתענות כלל (וה"ה למגילת אסתר) וכן עיקר. (יריעות שלמה ח"א פ"ד סעיף כ"ג)
- כז. סופר שנפלו לו תפילין בעת עבודתו אינו צריך להתענות ויכול לכתחילה לפדות התענית, ושיעור הפדיון הוא כדי אכילת יום אחד.
- כח. סופר שנפל מידו ס"ת צריך להתענות יום אחד (אא"כ הוא חולה שיש לפטרו), ומ"מ אם הוא מלמד תינוקות או פועל ושכיר, ויכול לפדות התענית, וה"ה לתלמיד חכם שקשה לו להתענות.
- כט. סופר שנפלו לו פרשיות או ס"ת לתוך ארון ולא לארץ, א"צ להתענות וממדת חסידות יכול להחמיר להתענות. (פקודת אלעזר סי' מ' ס"ג)
- ל. אם נקרע הס"ת בעת גלילה מעבר לעבר יש לגוללים להתענות יום. (זרע אמת ח"ג יו"ד סי' קמ"ג)
- לא. קלף שהשתמשו בו בקביעות לדבר חול לא יכתוב בו סת"ם (לאפוקי אם השתמשו בו לכסוי מגילה וכיו"ב מכיון דלאו תשמיש הדיוט הוא שרי להשתמש בו לסת"ם). (בית אהרון סי' ג' דין ג')

אותיות מזכ"מות

שינויים בצורת האותיות. מאת הרב מיכאל חימי שליט"א. (לשאלות, קורסים ועוד.. 052-7121320 בשעות הערב).

ההתחלה

1. אות נ' שנדבקה ברגל הא'. (דבר המצוי מאוד) מותר להפריד. כיון ששתי האותיות ניכרות היטב.
2. אות נ' שנדבק ברגל הא' ע"י קו המחבר. צריך לשים לב שקו זה אינו משנה את צורת הנ' לג' ויפסל, והפרדתו תהיה אסורה משום חק תוכות. כי לעינינו נשתנה לג'. אבל במקום שהקו קטן מאוד ורק ספק אם נדמה לאות ג', ישאל תינוק (אין צריך לכסות גוף הא' וכן פסק הגרמ"פ זצ"ל)
3. אות נ' שנדבקה ברגל הה'. זה גם דבר המצוי והוא חמור מאוד ולא שמים לב לזה. כי הרבה פעמים ובפרט בה' בכתב ספרדי נדמה כג' שנכנסה בתוך ר' או ד' ולא יעזור בזה ש"ת.
4. אבל כשנדבק לרגל הה' באופן שלא משווה לו צורת ג'. כמו בכתב האשכנזי כשר. ובמקום ספק ש"ת. ואין צריך לכסות גוף הד' (כנ"ל בשם הגרמ"פ זצ"ל) רק צריך להיזהר שאם יש קו המחבר שדינו כבהלכה 2.
5. האריך קוצו של ב' ונדבק בתחתית גג ב'ית או כא'ף או נו"ן שלפניו ונכנס פנימה מעט. תלוי בשלוש דרגות 1) אם הקוץ דק ואין חשש כלל יפריד. 2) ואם הוא עבה וגורם לספק מ"ם פתוחה ישאל תינוק. 3) ואם הוא עבה ודומה למ"ם פתוחה שנדבקה לאות ב' -פסול.
6. נדבק כ"ף ליו"ד שלפניה. אם מיד רואים צורת צ' פסול, אך לפעמים היו"ד עומדת כראוי וגג הכא"ף ארוך ואין שום דימיון לצ' - כשר. ובמקום ספק ש"ת.
7. נדבק כ"ף פשוטה ליו"ד שלפניה בדקות, אם מיד כשמסתכלים רואים צורת צ' פסול, ואם ספק וצריך קצת לדמיין מחמת שגגה ארוך יש להקל בש"ת. (וכן הוא על פי רוב).
8. נדבק וא"ו ליו"ד שלפניה: דינו כנ"ל שאם עומד בצורה של צד"י פסול אף שאינו בולט מתחת לשורה כצורת צד"י. ולפעמים הוא מחובר בקצה העיגול למעלה כזה **י** ואינו דומה כלל לצד"י וכשר. ובמקום ספק ש"ת.
9. וכשעומד היו"ד על יד הוא"ו ונוגע רק בדקות כחוט השערה מהסיבים היותר קטנים שבקלף. שרק בהבטה חזקה רואים שדבוק. אם עומד בצורת צד"י גם יש לפסול. כנ"ל. ועיין בהערה.

מקורות וביאורים

וכא"ף. ולכאורה הכא בעינינו להחמיר אולם צריך לדעת שברגע שגג הכ' ארוכה כרי"ש א"כ לא נתקבל צורת צד"י כזו ובפרט שאין לה צורת צד"י אלא יו"ד כ' אם כן יש להקל וכן פסק הגרי"ש אלישיב זצ"ל לגבי כא"ף ורי"ש שנדבקו בדקות ותינוק קוראם כדיון. וכ"פ במשנה"ס ע"מ ס"ה בילקוט הסופר ד"ה "נדבק" על פי פשוטות הדב"ש ועיין קו"י ס' ל"ב ס"ק צ"ג בשם הפמ"ג ולכן בזה הדין האחרון יעשה ש"ח אך ביו"ד וכאף שנדבקו. גדולי ההוראה מקילים בדיבוק קל וצורתו כראוי.

5) קונטרס השימוש.
6) שם וצ"ל שלזה נתכון בקול סופרים וכן פסק המהרש"ג יו"ד סי ע"ז הביאו במאסף לכל המחנות ס"ק רס"ח וכן פסק הגרמ"פ זצ"ל. ועיין מש"כ שם בס"ק רס"ט ולמעשה המנהג כהבה"ל ל"ב י"ח ד"ה "וריש"ש שעשאה כמין דלית"ת" דאף שנדבק בשע"כ ונכתב בפסול מ"מ אין להקל למחוק גם בנטפלים ויפריד ודיו. ודו"ק. ויש לדון דאם רק כתב הגג ונדבק האם עדיף לגמור את השם ואח"כ להפריד. כיון שעדיף כמה שפחות להפסיק בשם. או יש לחוש לירושלמי (עיין בה"ל ל"ב י"ח ד"ה ואם גרר והפרידה) וימתין שיתייבש ויפריד ואז יגמור לכתוב כדי שלא יכתב בפסול. והנה עמד בזה הרה"ג משנה"ס ע"מ קנ"ב בה"ס ד"ה "ואפ' מלך ישראל" דיש להפסיק ולהכות שיתייבש ויפריד ואח"כ יגמור כיון שהפסקה זו לצורך השם. ואולם למנהג הספרדים כשיטת מר"ן בש"ע ל"ב י"ח אין לחוש ויגמור השם ואח"כ יפריד, ורק כבה"ג שיתכן שאם יגמור השם ישנתה צורתו יש להפסיק ולא לסמוך על תינוק כי זה כולו בהשם כנלענ"ד.
7) שם, ובילקה"ס ע"מ סה' ד"ה נגע, והנה ידועה השיטה בהסתכלות בצורת האות לראות אם יש לה עכ"פ דין אות אחרת אף שבמבט כללי נראה יו"ד

8) ע"פ המבואר בהערה מ"ס 2.

9) קיבלתי תכריך דוגמאות מסודר מפסקי חכם ששון מזרחי זצ"ל מר' יוסף יששכר הי"ו וכאן המקום להודות לו. וכתב בנד"ד היות ודעת חכם בן ציון ז"ל דלא כהמהרש"ג ס' ג' אלא יש להחמיר באותיות סמוכות כמו כא"ף ואו"ו ומ"מ אף שאין נפסק כמותו עכ"פ כשיש איזה קו דק מן הדק המחבר יש להחמיר ועכ"פ ע"פ המבואר בהלכה 4 יש להקל.

מעשה רב

שאלות שנשאלו לרשל"צ הרב מרדכי אליהו זצ"ל ותשובותיו. מאת הרב חיים איבגי שליט"א.

אות ו':

בס"ד
"קולמוס"
 02-6233131
 מכירה • בדיקה • ותיקון
 תפילין מזוזות וכל צרכי הסת"ם
 חיים אבגי 02-6233131, 052-6543567
 א-ה 10:00 - 18:00
 יום ו' 10:00 - 13:00
 רח' בית יעקב 2 מחנה יהודה י-ם

מקראה:
 א] כשר אך צריך תיקון.
 ב] כשר.
 ג] שאלת תינוק.
 ד] פסול.
 ה] פסול אך מותר לתקן אפילו בתו"מ.
 אין לפסוק ע"פ הדוגמאות האלו, בכל מקרה ישאל לחכם.

וראיתם אותו

בעיות בסת"ם שהגיעו לפתחינו.

ול משה לאמר קדש לי כל בכור
כל זמון היום אתם יצאים בלוד
שבעת ימים תאכל מזאת וביום
רים והיה לך לאות על ירך ול

תפילין שהא'
במילה 'לאות'
נפסקה ראשה
מגופה, פסול,
ומותר לתקן.

העברת כל פטר
דרך תפדה והיה כ
כל בכור בארץ

תפילין שנדבק
הכ' לו' במילה
'בכור' ונראה
כמ' ופסול.

לאהבה את
ך ויצהרך
ים אחרים
ל ואבדתם

תפילין שנדבק ראש הא'
במילה 'את' לגופה ע"י קו.
פסול, ומותר לתקן. (לספרדים
לכתחילה, ולאשכנזים רק
אם המשיך כבר בתו"מ, דהוי
כדיעבד.)

השמיני באשר עברה לנואר
מחירים מיוחדים! ישר

מכון מלאכת סופר
מרכז לענייני סת"ם

נפתחים קורסי

סופרי סת"ם!

בירושלים ובביתר

בקורסים נלמד את כל ההלכות הנצרכות לסופר מדברי הגמי והשויע
עד אחרוני זמנינו הלכה למעשה.
כמו"כ נלמד את מלאכת הכתיבה בצורה מקצועית ביותר: כתיבה,
הכנת קולטוס, בחירת קלף, תיקונים, תיוג, ועוד...
כל משתתף יקבל ערכת לימוד ו-2 קונטרסים מהוצאת הפכון
הכוללים את כל ההלכות ומעשה הכתיבה.
נסיון רב! המלצות בשפע!
לפרטים והרשמה:
קורס ביתר | קורס ירושלים
052-7657370 | 050-4139161

אל יא אים לא מ...
על כזר ה... כראת פ...

משלוחים לכל הארץ!

הכשרת סופרים.

מכירת ספרי תורה
תפילין ומזוזות
ברמות גבוהות.

מפעילות המכון:

הפצת חומר תורני
בענייני הסת"ם.

מכירת ספרי תורה - תפילין - מזוזות - מגילות - פיטום הקטורת
- בדיקת סת"ם - שיפוץ תפילין - רצועות - מכירת ציוד נלווה לסת"ם
- מכירת ציוד נלווה לסופרים - לימוד כתיבת סת"ם - לימוד
סגירת ושיפוץ תפילין - ועוד ...

רחוב הר"ן 6 כיכר העיר (בחניה, מעל יש חסד) ביתר עלית.

שעות פעילות: בימים א' - ג' - ה' 16:00 - 19:00 בימים ב' - ד' 16:00 - 17:30

פלא' 052-7657370